

Pindun erkölcsök

Irla Kolozsvári Grandpierre Emil

PPINDUNIA az óceániai szigetvilág egyik kevésbé ismert tagja. Kézikönyvekben, útirajzokban hiába kutatnánk utána, mert a legrészletesebb lexikonok sem áldoznak rá egy-két kurta mondatnál többet, jehér utazó pedig nem vetődött erre, mert ez a boldog föld kívül esik a hajózási utakon. A magyar-pindun kapcsolatok szempontjából azonban ez a szerény szigetke elsőrangú fontosságú. Századunk első negyedében négy honfitársunk kötött ki a szigeten hazátlan hajótörökként. Kínzó honvágyuk parancsára, egy hajdani belügyi államtitkár vezetésével, akit a bennszülöttek Lófó néven tiszteltek, megalkották itt fájdalomosan nélkülözött hazájuk hű mását. Kedves kötelességünknek tartjuk kutatásaink első eredményeit a nyilvánosság elé terjeszteni, abban a reményben, hogy a magyar közönség szokásos érdeklődésével fogadja a pindun kapcsolatok feltárását.

CSAKNEM egy évtized mult el Lófó partraszállása óta, amikor elérkezettnek látta az időt megtekinteni az országot, amelyet annyi bölcseséggel kormányzott.

Utazásának a szemlén kívül egy másik indítéka is volt. Miután tehetsége javát a hon javára gyümölcsöztette s a konszolidáció nagy műve befejeződött, magánügyei rendezésére is szakított időt. Ez-ideig csupán az elhunyt uralkodó által létesített mintaszerű intézményekben keresett olykor-olykor üdülést a megfeszített munkában eltöltött órák után. Hol egyik, hol másik királyi sátorba fordult be sétája közben s bizalmasai egybehangzó tanúskodása szerint üdülési gyakorlataiban is époly fáradhatatlannak mutatkozott, mint hivatalában. Hála a politikai hely-

zet pillanatnyi szélcsendjének, valóra válthatta régen dédelgetett vágyát: családot alapíthatott.

Általános megütközésre, olyan nőre esett választása, aki ugyan régi nemesi családból származott, de nem volt szép, bájós, okos, kívánatos, még csak mulatságos sem. Nő volt: A nőknek abból az osztályából, amelyről nem tudni, mi végből jött e földi létre, mert a női tevékenységek egyikében sem mozgott sem szívesen, sem otthonosan. A szerelemhez épügy nem értett, mint a háztartáshoz, a művészethez épügy nem, mint a gyermekneveléshez.

Ha személyes kutatásaink jóvoltából nem bukkantunk volna Lófó néhány magánlevelére, értetlenül állanánk mi is e jelenség előtt.

Lófó e vallomásszerű leveleket

egy Amerikába vetődött barátjához írta, aki előtt bátran kitárhatta máskülönben oly szemérmesen palástolt érzelmeit. Lelkének az avatatlan által még csak nem is gyanított kettőssége rajzolódik ki olykor lángolóan lírai, máskor metszőn tárgyilagos sorai-
ban :

„Vannak, kérlek alássan — írja, — akik léha szórakozást látnak a szerelkezésben. Ha nekem ilyesmit mondanak, nem bocsátokozom vitába, hanem kereken kijelentem, hogy ostobaság. Mindnyájan tudjuk, hogy a magamfajta ember szerelkezésében a testi gyönyörűség másodrendű, az előteret a szellemi élvezet egy különleges fajtája foglalja el.

Nem egy barátom csodálkozott már, hogy én, aki nem éppen izléstelenül válogattam össze lakásom bútorzatát, a szőnyegeket, függönyöket, műtárgyakat, miként vonzódnak olyan nők iránt, akik derékon alul a szokottnál szembe-
szőkön fejlettebbek ?

Holott a válasz egyszerű. Uralkodásra születtem s aki uralkodni akar, annak e o i p s o szüksége van egy birodalomra. Ha egy ilyen birodalom a kezem közé kerül, megkövetelem, hogy valódi birodalmamhoz, Pinduniához hasonlón viselkedjék. Azaz meg se mukkanjon, mialatt én elképzeléseimet végrehajtom, legfeljebb egy-egy elnyomott sóhajjal emlékeztessen, hogy még el.

Ágyamban egy vékonyka, keszeg növel körülbelül úgy érezném magam, mint Anglia uralkodója, aki kénytelen Portugália trónjával beérni. Becsvágyam határ-

talán. Mi sem természetesebb tehát, hogy derékon aluli birodalmamat határtalannak, az egész világmindenséget magában foglalónak akarom látni.“

Ugyebár éles, világos vonalakkal rajzolódik ki előttünk egy lélek arca ?

A másik szemelvény ugyanolyan élesen és világosan egy tökéletesen különböző lélek arcát vetíti elénk :

„A holdtalan éjszakák mindig sötétek, kis komám. De én csak most döbbenem rá búval terhelt sötétségükre. Valami hiányzik az életemből s meleg éjszakákon olykor borzongás fog el, mintha fájnék. Holott nem fázom, ezt bizonyítja zsebkendőm is, amellyel a bőven fakadó verejtéket törülgetem forró homlokomról.

Néha behűnyom a szemem s iparkodom elképzelni ezt a hiányzó valamit.

Ilyenkor mindig egy nő jelenik meg képzeletemben, szeretett örök-egy barátom. Egy törekeny, jelenléktelen külsejű nő, akinek a világon senkije, semmije nincs, egyedül én. Ez a nő reggeltől estig tesz-vesz a lakásban. Minden üres edénybe belelop egy-egy szál virágot, csipkékét rakosgat a karosszék támlájára, ülésére, karfájára, a vitrinek polcaira, a hamutartók és a dísztárgyak alá. Ahol egy parányi szabad felületet észrevesz a fürge kis szemével, oda azonnal elhelyez egy csipkét. A goblenek és festmények közé a falra felakasztja magakészítette aranyképecskéit, akvarelljeit. Még a fürdőszobába, a konyhába, sőt a kamrába is juttat egyet-egyét megható

kézimunkáiból vagy gyöngyhímzéseiből. A karosszéket jobboldalról átleszi balra, az asztalt előlről hátra, a vitrint egyik falról a másikra. Egyik nap zongorázik, másik nap fuvalázní tanul s édes csiripelő hangocskáján naphosszal szidja a cselédeket.

Egy ilyen nő jelenik meg képezetemben; egykomám, aki egyszerre abbahagyja játékos foglalatosságát, mihelyt én belépek a lakásba. Hiszen ez a tevés-vevés nem egyéb ürügynél, végeredményben egyetlen gondolata van s az én vagyok. Olyan jelentéktelen, annyira nem való semmire, oly csúf, hogy nem is a nőf látom benne, csak a lelket. Régi tapasztalatom, hogy a lélek, ez a ritka, különös madár máshol nem ver fészket, csak egy ilyen nekivaló porhüvelyben. Igazán szeretni, holtig szeretni az ilyen nők tudnak egyedül, mert nem a maguk életét élik, hanem az én életemnek át-szellemült fénylörését.

Nem lehetetlen, hogy hamarosan megnősülök.“

Igy írt Pindunia tragikus sorsú elnöke hitveséről, a leendő Csikófi édesanyjáról, akit a levél kelte után egy évvel valóban nőül vett. Csaknem titokban, szűk családi körben végezte el a házassági szertartást a pindun egyház főpapja.

Vacsora után az újdonsült pár nem vonult vissza hajlékába, hanem nászútra indult. Híven minden ellentétben diadalmaskodó szelleméhez, az elnök így kapcsolta egybe hivatalos szemleútját az első boldog kirepüléssel a magánosságából, a nászúttal.

Suhanjunk át illő tapintattal

kettejük magánügyén s ne firtassuk, vajjon első utazása feleségével megfélelt-e a nászút szokásos értelmezésének? Hiszen a gyermekáldás boldog eseménye perdöntően bizonyítja, hogy ha nem előbb, akkor utóbb. Lófó eleget tett férji kötelességeinek. Ehelyett inkább az elnöki szemle jóvoltából felébredt újabb eszmékbe s a belőlük fakadó megvalósítások szellemébe iparkodjunk elmélyedni.

Nem kétséges, hogy a szemle döntő fordulópontot jelent nemcsak Lófó államférfiúi fejlődésében, hanem egyben a pindun történelmében is. Ámde e fordulat jelentőségét csak akkor értékelhetjük érdeméhez méltón, ha előbb — a tudományos kutatások legfrissebb eredményei alapján — néhány körülményt tisztázunk.

Tudnunk kell, hogy Pindunia valóságos kánaán volt ezidőtájt. A bőségnek ez a birodalma mégis állandó pénzügyi gondokkal küzdött s a lakosság egy tekintélyes része feltűnően alacsony színvonalon élt.

Részben e nehézségek tudata sarkalta Lófót szemleútjára. Utána akart járni a talánynak, miért kénytelenek százezrek, milliók nélkülözni, amikor a közös gazdagságból mindenkinek juthat. Ő maga egy aktatáskával vetődött a szigetre s most már hatalmas földek mellett kitűnően jövedelmező vállalatokat is magáénak mondhatott. Volt valami talányos ebben az ellentétben. Ezt szándékozott földeríteni.

Kíséretében két kiváló közgazdasági tekintély is szerepelt. Feladatuk volt Lófót az országban kalauzolni s szakértelmük felhasználni

nálásával kielégítő választ adni esetleges kérdéseire. E férfiak közül a történelem bizonyára csak egyiknek a nevét fogja az idők vegezetéig emlékezetében tartani, az agrárszakértőt, akit dr. Bőüri Niuznak neveztek.

Dr. Bőüri Niuz már az utazás elején felkeltette Lófó figyelmét, széleskörű műveltségről tanúskodó szakszerű véleményeivel. Később, mintegy előre megerevezve az elnök kívánságát, terjedelmes emlékiratot állított össze Pindunia gazdasági helyzetéről. Amellett, hogy a hiányokat és a hibás megoldásokat behatón bírálta, izmos építő szellemének sugallatára az orvoslás módjait is megjelölte. Az emlékirat címe: *A lábaltanítás hatása a nemzetgazdaságra.* (Azóta több nyelven megjelent.)

Ismeretes, hogy Pinduniában a mezőgazdasági munkások, a gyári munkásokhoz hasonlóan, létezésük valamennyi megnyilvánulásával a tulajdonost terhelték. Nem volt az övék sem a ház, amelyben laktak, sem a föld, amelyet megműveltek, sem a tehén, amelyet fejtek, sem a ruha, amelyet felöltöttek. Annak a kérdésnek, hogy a beszívott levegőt tulajdonuknak vehetik-e vagy sem, kiterjedt irodalma van.

Egyes elméletirók szerint a levegő közkinccs. Ezt bizonyítja többek között az a tény, hogy sem bekeríteni, sem elraktározni nem lehet.

Egy ellentétes felfogás értelmében a levegő hozzátartozik a földhöz, akié a föld, azé a levegő s ilyenformán a birtokok határai túlnyúlnak a sztratoszférán. Kézenfekvő az ellenvetés, hogy az ember belső részeiben mindig van

levegő s ez nyilvánvalóan tulajdona, hiszen ennek hiányában nem maradhatna életben s ha költözködik, bizonyos mennyiségű, szerveiben tárolt levegőt mindenhova magával visz. A fenti elmélet hívei visszautasítják ezt az érvelést: — az elköltöző valóban magával vihet néhány liternyi levegőt, ez azonban távolról sem egyértelmű a légmennyiség tulajdonjogával. Ez a tény csupán a birtokosok nagylelkűségére vet kedvező világot, akik nagyvonalúan átsiklanak e gyakorlatilag másodrendű, jogilag azonban fontos elidegenítési aktuson. Ámde ne idézzünk e részletkérdéseknél, amelyeket egyedül azért említettünk meg, hogy a tájékozatlan olvasó fogalmat alkot-hasson Pindunia társadalmi viszonyairól.

Természetesen a földbirtokok és az ipari üzemek tulajdonosai bizonyos járandóságot követelnek embereiktől rengeteg jótéteményük fejében. Ámbar e járandóságot valóban alacsonyan szabták meg, a lusták, munkakerülők, csavargók között számosan akadtak, akik adóskor maradtak. A beszolgáltatás zavarai szükségképpen kihatottak a gazdasági élet egészére s valahányszor válság ütötte fel a fejét, a közgazdászok mindig itt letek a végső okra, a fertőzés góczára.

Törvénybe nem foglalt szokás-jog alapján, régebben szigorú, de méltányos büntetéssel sújtották a gazdasági élet rendjének veszélyeztetőit, a nemzet legveszedelmesebb ellenségeit. Aki egész járandóságával adós maradt, annak töből levágták a fél lábát, aki csupán a felét róttá le, a fél karját — természetesen a balt, hiszen a jóbball

dolgozott (balogoknál más volt az elbírálás) — végül, aki nagyjából eleget tett kötelezettségeinek, annak kisebb mulasztásai megtérítéseként hol a fülét, hol az orrát, hol egy-két ujját tartották vissza az uradalmi kincstár részére.

Az újabb eljárások körülményeségének következtében a tulajdonos jogainak érvényesítése mármár áthághatatlan nehézségekbe ütközött. Így a behajthatatlan követelések összege rohamosan növekedett. Nagyjából mindenki világosan látta a gazdasági élet e lehangoló állapotát, a romlás tényezőinek ismerete azonban mindaddig terméketlen maradt, amíg a gyógyítás útját homály borította.

Dr. Bőüri Niuzi egész sereg táblázatot, szemléltető grafikont, részleges és összegezett kimutatást mellékelte emlékiratához. Érvek egész hadseregét sorakoztatta fel állítása támogatására s napnál fényesebben sikerült bebizonyítania alapvető tételét, hogy azok a birtokok virágzanak legszembetűnőbben, amelyekén lábatlan munkások dolgoznak.

E meglepő tény magyarázataként arra hivatkozott, hogy a lábatlan ember erkölcsileg meg-nemesedik. Képtelen a csavargásra, mindennemű léha időtöltésre, nem jár sem lányok után, sem ital után, mert járni egyáltalán nem tud. Ehelyett erkölcsi érzéke kifinomul, lassankint rájön, hogy az élet egyedüli célja, egyedüli öröme a munka s ez a tudat természet-szerűleg felébreszti kötelességérze-tét.

Reális szemléletről tanúskodó bevezetése után az agrárszakértő

azt javasolta, hogy időszerű módosításokkal emeljék törvényerőre az ősi lábatlanítási szokást. Mindekenelőtt ajánlatos mellőzni az adósok karjának levágását, hiszen a félkarú ember nem jó munkaerő. Apróbb, a munka szempontjából közömbös nyírások elé szükségtelen korlátot vonni, hiszen nem egy gondoktól meggyötört föld-birtokosnak manapság egyetlen szórakozása az, hogy sajátkezűleg szedi le egyik vagy másik bérese orrát.

Minden eszközzel siettetni kell a lábatlanítást, mint az ország gazdasági fellendülésének egyedül hatékony eszközét. A cél érdekében szükségesnek tartja a járandóságok megkettőzését, valamint a beszo-gáltatás idejének korábbra tételét. Ha a szokásos dátum előtt egy-két hónappal követelik a juszt, az összegyűjtött béreseket könnyű-szerrel beterelhetik a modern lábatlanítóba. Itt azután az elmaradt idei szolgáltatás fejében lemetszik egyik lábukat s előlegképpen a következő évre, mindjárt a másikat is. (Ismeretes ugyanis, ha a fél-lábú ember, valamely egészségügyi intézmény bűnös mulasztása révén, mankóhoz jut, csaknem ugyanannyira használhatatlan, mint a kétlábú munkás.)

Szokásos tartózkodó modorán, Lófő mindössze annyit jegyzett meg az emlékirat elolvasta után, hogy az abban foglaltakat megfontolás tárgyává teszi.

Véget ért a szemleút. Elmult egy hónap, még egy hónap s az agrárszakértő, aki abban a hiszemben élt, hogy javaslatával nemcsak hazáját szolgálja, hanem saját előmenetelét is egyengetheti, már-már

bücsüzni kezdett szebb-reményeitől. Elsőrangú ember volt a maga szakmájában, de távol attól, hogy Lófó terveinek belső összefüggéseit felismerje. Így midőn a kormány hivatalos lapjában arról olvasott, hogy a kormány a lábatlanítási szokás végleges megszüntetéséről készül intézkedni, elkeseredésében öngyilkosságra gondolt. Sötét szándékának megvalósításában Lófó akadályozta meg, aki kevéssel magához rendelte kihallgatásra.

Ketten voltak jelen a megbeszélésén; más adat nincs birtokunkban, mint dr. Bőüri Niuzi emlékiratai, amelyeknek megbízhatóságához azonban nem fér kétség. *(A romlás okairól, tábornokok és egyéb okok, I–II.)*

A feljegyzések szerint a történelmi jelentőségű találkozó rövid ideig tartott. Lófó minden magyarázat nélkül felszólította munkatársát a lábatlanítási szokás eltörléséről intézkedő törvény megszövegezésére.

A csapás súlyosabb volt, mintsem a reményevesztett agrárszakértő szó nélkül hagyhatta volna.

— Elnök úr — mondta meggyötörtén, — egyetlen hivatásomtól, egyetlen gyönyörűségemtől akar megfosztani?

— Kedves barátom — válaszolt Lófó némileg meglepetten, — úgy látom, hogy amennyire erős a közgazdaságban, éppen annyira gyenge a jogban.

— Nem érti? — kérdezte kíván-

csian, — nem érti, hogy minden más út járhatatlan? Ősi alkotmányunk, fejlett jogérzékünk követeli, hogy a távoli koroknak ezt a sötét kísértetét elűzzük virágzó földjeinkről. Micsoda ország volnánk, ha nem emelnénk fel szavunkat e szörnyű büntetések ellen, ha nem harcolnánk elszántan ellenük? Mit szólna a civilizált világ, ha tudomást szerezne a lábatlanítási esetekről? ... Be kell látnia, hogy kötelességünk alkalmazkodni az általános fejlődéshez. Ön megszövegezi a törvényt, a nemzetgyűlés elfogadja, én aláírom s attól a pillanattól kezdve lábatlanítás nincs.

— Lehet — jegyezte meg az agrárszakértő összeszorított foggal, — lehet, hogy mindez helyes a civilizáció és a morál szempontjából, ez azonban nem fogja megakadályozni a csődöt, amely felé rohamléptekkel sietünk.

— Látom, még mindig nem érti. Hiába, a jogi gondolkodást elsajátítani csak számtalan nemzedék szüntelen munkájának árán lehetséges. Ha jogász volna, tudná, hogy az eltörlési törvény közzétételétől fogva lábatlanítás nincs. Egyszerűen nincs. Azaz panaszkodhat bárki, mutogathatja csonkjait, sőt a hóna alá csaphatja lemetezett alsó végtagjait, mindez semmit sem változtat azon a tényen hogy a lábatlanítás Pinduniában egyszer s mindenkorra megszűnt.